

TĒ 34 CHIUⁿ
LŪN HO-KHIP-KHÌ PĪⁿ

láu-bē thak chit chiuⁿ-lāi ê sū tiòh tãi-seng koh un-sip tē 6 chiuⁿ, lūn ho-khip-khì. Chit-ê sī iàu-kín, in-ūi ho-khip-khì ê kái-phò nā bōe hiáu-tit, lái thak ho-khip-khì pīⁿ sī bô lō-ēng.

Tī chia beh iok-liók kóng-khí ho-khip-khì pīⁿ, chiàu kì tī ē-tóe:

Kip-sèng phīⁿ-ka-tap-jī (急性鼻加答兒, *Acute coryza, Cold in head*).

Ta-chháu-jiát (枯草熱, *Autumnal catarrh, Hay fever*).

Âu-thâu-iām (喉頭炎, *Laryngitis*).

Âu-thâu-keng-lóan (喉頭痙攣, *Spasmodic laryngitis*).

Âu-thâu-pì-that (喉頭閉塞, *Laryngeal obstruction*).

Khì-kúg-chi-iām (氣管枝炎, *Bronchitis*).

Khì-kúg-chi-khok-tiong (氣管枝擴張, *Bronchiectasis*).

Khì-kúg-chi-chhóan-sek (氣管枝喘息, *Bronchial asthma*).

Heng-móh-iām (胸膜炎, *Pleurisy*).

Hi-iām (肺炎, *Pneumonia*).

Khì-kúg-chi-hi-iām (氣管枝肺炎, *Broncho-pneumonia*).

Hi-kiat-hút (肺結核, *Pulmonary tuberculosis*).

Kip-sèng phīⁿ-ka-tap-jī (感冒, 感冒):

Tēng-gī: Chit ê pīⁿ chiū-sī ho-khip-khì téng-bīn pō-ūi ê liām-móh hoat-iām. Pēng-siōng kiò-chòe kám-mō, chiū-sī phīⁿ-nih ê liām-móh hoat-iām. I ê gōan-in sī ték-piát ê bī-seng-bút. Ū-sī sī in-ūi lāng ê saⁿ-á-khò ū tâm bô òaⁿ, tùi án-ni lái léng-tiòh.

Chèng-chōng : Kám-mō ê chèng-chōng sī pīⁿ-lāng ùi-kóaⁿ, seng-khu bô khòaⁿ-òah, ū-sī phah-ka-chhiūⁿ, nâ-âu ta-sò, sin-thé sng-thiáⁿ, bô ài chiáh, thâu-khak hîn, lâu phīⁿ-chúi, chát-phīⁿ. Khah-siōng thé-un khah kôaiⁿ tâm-pòh, ū-sī kàu 101°F. (38.3°C.). Bák-chiu tng âng lâu bák-iú. Sít-lóh hiù-kak (嗅覺, phīⁿ-bī ê chok-iōng) kap bī-kak (味覺, chu-bī ê chok-iōng). Ū-sī òe liân-lūi-tiòh ian-thâu, âu-thâu, á-sī khi-kúg. Khah-siōng koh nng jít, pīⁿ-lāng òe koh tùi phīⁿ-khang ho-khip, iā koh gō lāk jít lóng hó. Chit hō pīⁿ gâu thôn-jiám-tiòh pát lāng.

Tī-liáu: Lāng siat-sú tú-tiòh kám-mō ê chiân-tiāu, nā liām-piⁿ chiáh *quinina* kap *spiritus ammoniac aromaticus* ū-sī òe hō i bōe hoat-choh. Nā í-keng ū kám-mō tī chhō-khí ê sī, tiòh sóe sio-chúi-ék hō lâu kōaⁿ, iā tiòh ēng sio-chúi-kòan, khi tó-tī bīn-chhng kah hō sio. Nā án-ni chòe hit ê pīⁿ òe khah khin.

Ta-chháu-jiát: Tēng-gī: Chit-ê sī ho-khip-khì téng-bīn ê chit pō-ūi ê liām-móh, tùi ta-chháu lái hoat-iām (ka-tap-jī).

Gōan-in: Kúi-nā téng-hō chháu ê hu, á-sī hoe ê hún, á-sī chhek-á iù-iù ê khng-éh, si-kòe pe tī khong-khì ê lái-bīn, lāng in-ūi ho-khip khip-jip tī phīⁿ-nih, nâ-âu, á-sī jip bák-chiu, tùi án-ni òe khí chit hō pīⁿ. Lú pí lám khah chōe.

Chèng-chōng : Khah-chōe sī chhin-chhiūⁿ kám-mō ê chèng-chōng, m̄-kú kan-khó khah tng, iā ut-chut. Ū-sī siōng-siōng phah-ka-chhiūⁿ, á-sī sàu, chhin-chhiūⁿ he-ku ê khóan.

Tī-liáu: Kiōng-chòng-che (強壯劑) chhin-chhiūⁿ *arsenicum, phosphorus, strychnina*. Ū-sī nā òaⁿ-ūi òe tit tiòh lī-ek. Soaⁿ-nih ê khong-khì khah hó. Nā phīⁿ-khang ū sím-mih m̄-tú-hó, tiòh gōa-kho tī-liáu-hoat.

Âu-thâu ê pīⁿ hun chòe kip-sèng, bān-sèng âu-thâu-iām (喉頭炎); siaⁿ-mng-chúi-chéng; âu-thâu-keng-lóan (喉頭痙攣); kiat-hút-sèng âu-thâu-iām; mùi-tók-sèng âu-thâu-iām.

Âu-thâu-iām ū-sī sī ka-kī khí, ū-sī nā phīⁿ-khang, nâ-âu, á-sī ian-thâu ū phòh-pīⁿ, tùi án-ni khòai-khòai liân-lūi tiòh âu-thâu.

Chit hō pīⁿ ê gōan-in, ū-sī tùi kám-mō, kóng òe siuⁿ chōe, tōa siaⁿ jiáng, chòe sió seng-lí si-kòe o, hit hō lāng; khip-jip m̄-hó ê khi, chiáh siuⁿ sio ê mih, á-sī tók-ióh, á-sī chiáh hun.

Chèng-chōng : Nâ-âu àng-àng bô siaⁿ; kóng òe bōe chhut siaⁿ; nâ-âu-tóe ngiau-ngiau. Ū-sī ho-khip thiáⁿ. Ū-sī thé-un khah kôaiⁿ tâm-pòh 100°F. (37.8°C.). Nā-sī siōng-siōng jiám-tiòh kip-sèng âu-thâu-iām, òe pīⁿ-chiáⁿ bān-sèng âu-thâu-iām.

Tī-liáu: Tiòh hioh-khùn; m̄-thang kóng òe, m̄-thang chiáh sék-hun (tobacco). Nā khah siōng-tiōng tiòh tó tī bīn-chhng. Pīⁿ-lāng teh tōa ê chhù, hit ê un-tō tiòh ū tú-hó háh, iā tiòh ēng chit-ê kún-chúi-kòan, chúi chhòng hō chhiang-chhái kún, hē tī pīⁿ-lāng ê bīn-chhng-piⁿ, hō khong-khì òe sip-lūn bōe ta-sò. Tī kún-chúi-lái ēng *tinctura benzoini co.*, án-ni khip-jip chit ê khi òe khah hó (tē 293 bīn). Ū-sī hō i *pulv. Doveri* òe hō i hó khùn. Tãi-piān tiòh chù-i. Tiòh kéng liú-tōng chu-ióng ê sít-bút. Ū-sī ēng peng-lóng he am-kún ê só-chhái, iā òe khah khòaⁿ-òah.

Âu-thâu-keng-lôan (喉頭痙攣, *Spasmodic Laryngitis*): Nā ũ âu-thâu pīⁿ, ũ-sī ũ siaⁿ-m̄ng-keng-lôan (*spasm of glottis*), m̄-kú chit hō pīⁿ sī gín-á ték-piát ê pīⁿ.

Gôan-in: Chiū-sī sîn-keng pīⁿ ê chit-ê, âu-thâu kun-bah kiu ê chêng, gín-á saⁿ gèh jít khí, kàu saⁿ hê ũi-chí. Hit khoán ê gín-á khah ôe tú-tiòh chit hō pīⁿ, chiū-sī kut n̄ng, kap khah bô thang lim-chiáh-ê. Gín-á khí-chho hoat chhùi-khí ê sí iā ôe tú-tiòh chit hō chêng.

Chêng-chōng: Hō-khip chiām-sī thêng-chí, gín-á teh chhut lát chhin-chhiūⁿ ài chhoán ê khoán, bīn-sek tóg chhiⁿ-lâm-sek, heng-khám bô khòaⁿ-kìⁿ tín-tāng. Hit ê keng-lôan nā kè, khong-khì chiū jip âu-thâu-lāi, iā ũ kī-kòai ê siaⁿ-im, chhin-chhiūⁿ teh thī ê khoán.

Tī-liâu: Beh i-tī chit hō pīⁿ tiòh chù-i tãi-piān. Tiòh keng liú-tōng chu-ióng ê sit-bút. Hō i chiáh hī-iū. Chiong gín-á chìm sio-chúi-ék, iā ēng léng-chúi phoah tī i ê chêng kap āu heng, chit n̄ng hun-kú. Ū-sī ēng thò-che chhin-chhiūⁿ *vinum ipecacuanhae* hō i thò, án-ni ôe khah khòaⁿ-óah.

Âu-thâu-pì-that (喉頭閉塞, *Laryngeal obstruction*): Chit ê pīⁿ sī âu-thâu that-teh bôe thông, á-sī tām-pòh thông nā-tiāⁿ.

Chit hō ê gôan-in sī sòe liáp mih, chhin-chhiūⁿ tâng-chiⁿ, gūn-kak-á, á-sī tī hia síⁿ sit-hū-tek-lí-a, chêng-iông. Nā bô liām-piⁿ i-tī, pīⁿ-lâng ê siaⁿ-m̄ng ôe chúi-chêng, tui án-ni chin siong-tiông.

Chêng-chōng: Hō-khip-khùn-lân, ũ-sī chhut siaⁿ chhin-chhiūⁿ tát-á-siaⁿ (笛音, *stridor*). Khip-jip khùn-lân, tui án-ni hiáp-kut nah-lòh-khì. Bīn-sek tóg chhiⁿ-lâm-sek, bák-chiu chhāi-chhāi, thâu-khah lâu kōaⁿ. Khàn-hō khòaⁿ-kìⁿ chit hō ê khoán-sit, m̄-thang lī-khui i, tiòh sió-sim chiàu-kò, iā tiòh liām-piⁿ thông-ti i-seng chai.

Tī-liâu: I-seng beh ēng ték-piát ê ke-si chiong hit liáp chhin-chhiūⁿ chíⁿ thèh-khí-lai, á-sī chòe âu-thâu chhiat-khui-sút (喉頭切開術). Ū-sī ēng peng-lông hē pīⁿ-lâng âm-kún ôe khah pêng-an. Pīⁿ-sek-lāi ê khong-khì tiòh siat-hoat hō sip-lūn.

Khì-kúg ê pīⁿ thang hun chòe:

1. Kip-sèng khi-kúg-chi-iām (急性氣管枝炎, *Acute bronchitis*).
2. Bān-sèng khi-kúg-chi-iām (慢性氣管枝炎, *Chronic bronchitis*).
3. Khi-kúg-chi-khok-tiong (氣管枝擴張, *Bronchiectasis*).
4. Khi-kúg-chi-chhóan-sek (氣管枝喘息, *Bronchial asthma*).
5. Chhiam-î-sèng khi-kúg-chi-iām (纖維性氣管枝炎, *Fibrinous bronchitis*; tē 466b tô, tē 557 bīn).

Kip-sèng khi-kúg-chi-iām, chiū-sī khi-kúg-chi siōng kap tiong ê tōa chí ê liām-mòh-iām.

Gôan-in: Gín-á kap lâu lāng, khip-jip bô chheng-khì ê khong-khì, siōng-siōng chòe tín-ai ê kang, kōaⁿ-thiⁿ ê sí, seng-khu bô ióng-kiāⁿ, án-ni chiah-ê lóng ôe tì-kàu khi-kúg-chi-iām. Lāng ũ sió-tng-jiát, môa-chín, pah-jít-sàu, sim-chōng pīⁿ, sit-hū-tek-lí-a, phīⁿ ka-tap-jí, ian-thâu-iām, hit khoán ê pīⁿ, chiū ôe khah khòai tú-tiòh khi-kúg-chi-iām.

Chêng-chōng: Khah-siōng chit ê pīⁿ ê tãi-seng ũ phīⁿ ka-tap-jí, á-sī ian-thâu-iām, heng-lāi chát-chát ân-ân; heng-kut ê ē-tóe ôe thiāⁿ, iā ũ sàu, ta-sàu, thâu-khak thiāⁿ. Thê-un khah kōaiⁿ, 101°F. chí 103°F. (38.3°C chí 39.4°C.). Thâm tãi-seng liām-liām, sek-tī pèh-pèh koh bô lōa-chòe; āu-lái piⁿ-chiāⁿ ng-sek iā khah-chòe. Khah-siōng kè cháp jít ôe hó.

Chit ê pīⁿ ũ-sī ôe piⁿ-chiāⁿ bān-sèng khi-kúg-chi-iām.

Koh chit hāng gín-á á-sī lâu lāng nā ũ chit hō pīⁿ ôe khòai-khòai piⁿ-chiāⁿ khi-kúg-chi-hi-iām, án-ni chiū-sī siong-tiông ê pīⁿ.

Tī-liâu: Tô tī bīn-chhng hiòh-khùn, sóe sio-chúi-ék, lim sio-kún-chúi, chiong sio-chúi-kòan hō i ù-sio, kah khah-chòe niá nī-thán, á-sī mī-phē, hō i lâu kōaⁿ. Tãi-piān tiòh chù-i. Khip-jip-hoat, tī 500.0cc kún-chúi-lāi hē *tinctura benzoini co.* 3.5cc (tē 293 bīn). Pīⁿ-sek-lāi ê khong-khì tiòh siat-hoat hō sí-siōng sip-lūn. Ū-sī ēng kài-lòah-pâ-pò, á-sī sio ê chho-khng ká i kah tī heng-chêng á-sī heng-khám-āu, ôe khah an-ún-tit. Ū-sī ēng sio ê mī-hoe lái khám heng-khám. Só ēng ê iòh sī *ammonii carbonas*, *vinum antimonialis*, *spiritus aetheris nitrosi*, *ipecacuanha*, *scilla*, a-phiàn, *potasii iodidum*. Nā-sī gín-á ê thām siuⁿ liām, khak bôe tit chhut-lái, chiong *vinum ipecacuanhae* thò-che hō i thò, hit ê thām ôe sòe chhut-lái. Nā bô án-ni, gín-á ê thām ôe thun-lòh-khì.

Khàn-hō tiòh chin sió-sim chiàu-kò chit hō ê pīⁿ-lâng, kiaⁿ-liáu ôe léng-tiòh. Nā ũ sím-mih thòan-jiám pīⁿ, iú-gôan tiòh tī-hông bián-tit piⁿ-chiāⁿ khi-kúg-chi-iām.

Ū-sī pang-chān pīⁿ-lâng hoan-sin iā sí hó; m̄-thang hō i siōng-siōng tó chhiò-chhiò, nā òaⁿ i tó ê khoán-sit, án-ni ôe pāng-chān thām thang chhut-lái.

Sít-bút: Tiòh keng liú-tōng chu-ióng ê sit-bút, chhin-chhiūⁿ gū-bah-chiap, gū-leng, koe-n̄ng, ah-n̄ng.

Bān-sèng khi-kúg-chi-iām, sī khah-siōng saⁿ-cháp-gō hê í-siōng ê lāng ôe tú-tiòh. Kōaⁿ-thiⁿ-sí khah-chòe. Thām chiū khah-chòe, sek-tī ng, á-sī lèk-sek.

Khì-kúg-chi-khok-tiong. Chit ê pīⁿ kah-siông sī in-ūi kah kú ũ sàu, tui tiāⁿ-tiāⁿ teh sàu hiah ê khi-kúg ũ pīⁿ tōa, kiò-chòe khok-tiong. Pīⁿ-lâng tī chá-khí-sí tú-á khi-lái chiū thò thâm chin chōe, in-ūi khi-kúg-khok-tiong, mí-sí hiah ê thâm chek-chū tī khi-kúg-lái; chá-khí khi-lái ê sí, hit ê thâm òe sió-khóa òaⁿ ũi, án-ni pīⁿ-lâng liām-pīⁿ sàu, thâm chin chōe chiū chhut-lái. Ū-sí tī chit jít ê tiong-kan ũ thò thâm 100.0cc chì 1,000.0cc, chin m̄-hó bī, ũ-sí chhàu-sng. Phui tī thâm-kòan ê sí pīⁿ-chiāⁿ saⁿ iân:

1. Téng-bīn iân phéh-phéh chhiah-n̄g-sek.
2. Tiong-ng chúi-chú liām-liām.
3. Ē-bīn chhin-chhiūⁿ bô chheng-khì hé-hu-sek ê lāng chit-iūⁿ.

Tī-liáu: Khip-jip-hoat. Ēng *creosotum*, *acidum carbolicum*, *thymol*, lai khip-jip (tē 293 bīn).

Khì-kúg-chi-chhóan-sek (氣管枝喘息, *Bronchial asthma*) sī ho-khip-khùn-lân pīⁿ ê chit khoán.

Gôan-in sī iáu-bē tiāⁿ-tiòh. Gôan-lí chiàu kì tī ē-tóe:

1. Khi-kúg ê kun-bah keng-lôan.
2. Khi-kúg ê liām-móh chéng, tui huìh kàu hia siuⁿ chōe, chhiong-huìh.
3. Khi-kúg-chi ê liām-móh-iām.

Lāu lāng, siàu-liân, lóng òe tú-tiòh chit hō pīⁿ; lām pí lú kah-chōe.

Chèng-chōng : Tú-tiòh chit hō cheng ê pīⁿ-lâng, put-chí kan-khó. Tú-á khi ê sí, kah-siông seng phah-ka-chhiūⁿ, chōe-chōe sī mí-sí pò^a-mí hut-jian khí. Heng-khám chát-chát, ho-khip-khùn-lân, huìhⁿ-huìhⁿ-kiò, bák-chiū chhāi-chhāi, bīn-sek tóg chhiⁿ-lām-sek. Chit khoán ê cheng-heng teh-beh kè ê sí, chiū òe khí sàu, thò thâm. Tāi-seng i ê sàu sī ta-ta, iā thâm liām-liām.

Tī-liáu: I-seng teh ēng ê iòh sī *lobelia*, *potassii*, *iodidum*, *amyl nitris*, *stramonium*. Ū-sí òaⁿ ũi òe kah bōe koh khí, ũ-ê tōa tī hái-kīⁿ kah hó, ũ-ê tī soaⁿ-nih ê só-chāi iā kah hó.

Heng-móh-iām (胸膜炎, *Pleurisy*); Siang pēng n̄g iáp hì-thé ê gōa-bīn, lóng ũ heng-móh; tī heng ê lai-bīn ũ n̄g chân sio kún, chit chân liân tī hiáp-kut-lai ê kun-bah, chit chân teh pau-ūi hì-chōng. Chit ê heng-móh nā hoat-iām, pīⁿ-miā kiò heng-móh-iām. N̄g chân heng-móh ê tiong-ng ũ heng-móh-ék. Chit ê heng-móh-ék hō heng-móh saⁿ-bōa hó-sè, iā bōe thiāⁿ; nā hoat-iām hiah ê móh saⁿ-bōa chin thiāⁿ. Heng-móh-iām ũ hun kúi-nā khoán, tī chia kan-ta beh kóng kúi khoán-ê, chiū-sī ta-seng heng-móh-iām, chúi-seng heng-móh-iām.

Hit ê ta-seng heng-móh-iām, ì-sù sī heng-móh-lai bô chhut kah-chōe heng-móh-ék. Hit ê chúi-seng-ê, ì-sù sī chhut tâm ê ék; chit-ê ũ-sí sī chhin-chhiūⁿ huìh, kiò-chòe chhut-huìh-seng heng-móh-iām; ũ-sí sī lāng, kiò-chòe hòa-lāng-seng heng-móh-iām (化膿性胸膜炎, *empyema*).

Gôan-in: Chit hō heng-móh-i-ām ê gôan-in sī tui kám-mō, kôaⁿ-tiòh, léng-tiòh. Ū-sí nā ũ pát khoán ê pīⁿ, chhin-chhiūⁿ hì-iām, kiát-hút cheng, hì-lāng-iông, òe sòa tú-tiòh heng-móh-iām.

Chèng-chōng : Tē it chá ê cheng-chōng sī ùi-kôaⁿ, ũ-sí khèh-khèh-tiò, heng-khám-pīⁿ chin thiāⁿ, ná chhin-chhiūⁿ chit ki to teh chhák. Nā tín-tāng, á-sī ho-khip kah chhim, òe kah thiāⁿ. Ho-khip kah kín, koh chhián. Mèh-phok kah kín. Sàu ê siaⁿ chiū kah té kah kín. Thé-un kah kôaiⁿ 102°F.-103°F. (38.9°C - 39.4°C.). Nā-sī heng-móh-khang ũ chúi, n̄g chân ê heng-móh bōe sio-bōa, án-ni bōe thiāⁿ. Hit ê heng-móh-ék nā bô lōa-chōe, òe chiām-chiām khip-siu, m̄-kú kah-siông chit-ê sī bān-bān; ũ-sí i-seng tiòh chhng-heng-sút (穿胸術) chiong lai-bīn ê heng-móh-ék thiu-chhut-lái.

Hòa-lāng-seng heng-móh-iām, iā kiò-chòe lāng-heng, chiū-sī n̄g chân heng-móh ê tiong-ng ũ hòa-lāng. Chit ê pīⁿ sī pí téng-bīn kóng-ê kah siông-tiōng.

I ê gôan-in kah-siông sī tui kiát-hút. Ū-sí nā lāng ũ hì-iām, iā kah bān hó, sī òe siⁿ lāng-heng (膿胸). Ū-sí pát khoán pīⁿ chhin-chhiūⁿ sió-tng-jiát òe tì-kàu siⁿ lāng-heng.

Chèng-chōng : Chhin-chhiūⁿ téng-bīn só kóng-ê, chóng-sī kah siông-tiōng. I ê thé-un kah kôaiⁿ; hit khoán ê jiát, kiò-chòe siau-hòⁿ-jiát (消耗熱, *hectic fever*), ì-sù sī kú-tng ê jiát, á-sī hit khoán ê jiát, chhin-chhiūⁿ hì-lô pīⁿ ê lāng, lāu chhin-kôaⁿ hit hō. Chit ê jiát sī ē-pò-sí kah kôaiⁿ, chá-khí-sí lòh kē (tē 467 tô). Ū-sí i-seng nā ài chai tī heng-khang ũ pài-siat siuⁿ chōe heng-móh-ék, á-sī lāng, i beh ēng chit ki chù-siā-khì, lai chhng-chhiⁿ-sút, khò^a ũ á-bô.

Tī-liáu: Heng-móh-iām ê tī-liáu-hoat: Pīⁿ nā-sī kah khin, iū-gôan tiòh tó tī bīn-chhng hioh-khùn. Nā tó tī hit pēng ũ pīⁿ ê só-chāi kah bōe thiāⁿ. Chí thiāⁿ ê hoat chiū-sī un-pā-pò (溫甓布, *poultice*), hoat-phā-che (發疱劑, *blisters*), chhat-che (擦劑, *liniment*), gô-khí-hoat. Ū-sí hit pēng ũ pīⁿ ê só-chāi, nā chiong liām-pò ká i pák hō ân, án-ni heng-khám kah bōe tín-tāng, kah bōe thiāⁿ. Chit ê liām-pò beh thiah-khí-lái ê sí tiòh kah kín, m̄-thang bān-bān, in-ūi nā ùn-ùn-á thiah chiū kah thiāⁿ. Tiòh sòe-jī m̄-thang chhòng hō i liù phē. Chit hō liām-pò ê liām mih, tiòh ēng *olive* iū chhit hō i khí-lái. I-seng beh ēng iòh hō i chiáh chhin-chhiūⁿ beh chù-ì tãi-siáu-piān; hō i òe khùn-tit, chí sàu ê iòh, chí thiāⁿ ê iòh.

Sít-bút: Tiòh kóng liú-tōng chu-ióng-sít-bút. Ū-sí i-seng ài khah ta ê sít-bút hō i chiah, in-ūi bô ài ke-thiⁿ ū chúí ê mih.

Chhng-heng-sút: 1. Tiòh chhiⁿ khòaⁿ hit ki khip-ín-khì (吸引器, *aspirator*) hó ēng, á-sī pháíⁿ-khì (tê 468 tô). Tiòh tàu hó-sè; tui kan thiu khong-khì hō khí-lái. Chhiⁿ khòaⁿ hit ê chin-khong ū kàu-giáh thang tui chit tè óaⁿ thiu chúí hō khí-lái á-bô, nā ū, chiū òe tui heng-khang thiu heng-mòh-ék. Chin-khong (真空, *vacuum*) ê ì-sù, sī lái-bīn lóng bô khong-khì.

2. Tiòh m̄ng i-seng beh ēng tó-lòh chit ki thò-kng-chiam (*trocar*), iā tiòh kè-sáh cháp hun-kú.

3. Tiòh ū-pī chiah ê mih:

(a) Bà-chùi-ióh, *ethylis chloridum, cocaina, eucaína*.

(b) *Collodium*, á-sī liám-háp-chhùi-ko-pò.

(ch) *Tinctura iodí*.

(chh) Siau-tók ê mí-hoe, mí-se (*gauze*).

(e) Liám-pò, chit chhiòh tng, chit chhùn khoah, lák tiâu.

(g) Phê-ē-chù-siā-khì kap *strychnina* lóng piān, tí-hông beh ēng.

(h) *Lotio acidi carbolici* 1-40.

(i) N̄ng tè óaⁿ tí-hông beh piāⁿ hit ê thiu-chhut-lái ê êk.

(j) Siau-tók-bīn-kun.

4. Léng-kún-chúí, sio-chúí, sóe chhiúⁿ ê bín-á, sat-bún.

5. Pīⁿ-làng nā tī bīn-chhng, i ê mí-phē tiòh hian-khí-lái, tiòh thng i ê saⁿ, ēng *tinctura iodí* chhat beh chhiú-sút ê só-chāi. Kah chit-ê í-keng sóe chhiúⁿ ê lāng, chiong siau-tók ê bīn-kun chhu heng-khám. Ēng thán-á chiām-sí kah pīⁿ-làng.

6. Sóe chhiúⁿ, chhin-chhiūⁿ beh chhiú-sút ê chheng-khì.

7. I-seng nā piān, kiò chit-ê chō-chhiúⁿ, chiong hit niá thán-á tui heng-khám hian-khí-lái, hit tiâu bīn-kun sòa thèh-khí-lái. Tiòh koh chit pái ká chhat *tinct. iodí*.

8. Ēng siau-tók ê bīn-kun pài-úi tī heng-khám beh chhiú-sút ê ūi.

9. Tiòh sió-sim pang-chān i-seng; pīⁿ-làng ê chhiúⁿ tiòh liáh hō chāi.

10. I-seng nā thiu liáu, beh ēng *gauze, cholodium*, á-sī liám-pò, tah chhiú-sút ê só-chāi.

11. Hit ê tng ê liám-pò tiòh liám tī hit pēng phòh-pīⁿ ê ūi, tui heng-āu kàu heng-chēng, iā kè tióng-ng heng-kut ê só-chāi. Chit-ê sī beh hō hit pēng chēng-chēng, pang-chān khip-siu, iā hō i khah bōe thiāⁿ (tê 469 tô).

12. Só thiu-chhut-lái ê heng-mòh-ék tiòh niū, iā kī tī tiāⁿ-tiòh ê ūi chhin-chhiūⁿ phō-á, á-sī thé-un-pió-nih.

13. Khì-kū tiòh sóe hō chheng-khì, tãi-seng ēng léng-chúí thiu-jíp lái sóe, jiān-āu ēng *lotio acidi carbolici* 1-40 thiu-jíp lái sóe.

14. Thò-kng-chiam kap thò-kng tiòh siau-tók, kè-sáh cháp hun-kú, á-sī ēng hé-chiúⁿ chìm, hō i ta chiah siu tī gōan-ūi.

15. Hit ê khong-khì ê *pump* m̄-thang sáh, iā m̄-thang thiu chúí tī i ê lái-bīn.

Chin iàu-kín m̄-thang hō khong-khì jip heng-mòh-khang-lái.

Lāng-heng ê tī-liáu-hoat: Nā heng-mòh-khang-lái ū chek-chū lāng, hit ê lāng tiòh tù-khì. Só ēng ê chhiú-sút sī hiáp-kut-chhiat-tú-sút, tī tê 422 bīn ū kóng-khí. Nā lāng í-keng lâu-chhut-lái, hit pēng ê hì-chōng ū-sí khah oh-tit phòng chhut-lái. Ū ēng pūn khui ê hoat-tō sī chin ū kong-hāu. Chhòng n̄ng ki po-lê-kòan 4,000.0cc. ê tōa, ēng saⁿ-lián ê po-lê-kng kap chhiū-leng-kng chhah tī **chit** n̄ng ki kòan ê tióng-kan. Chit kòan lái-bīn tóe chúí, chit kòan khang-khang. Tiòh kah pīⁿ-làng ēng lát chiong chit kòan ê chúí, pūn kàu hit ê khang kòan, chiah koh chiong hit kòan ê chúí, pūn tò-tng-lái chit kòan. Chit ê hoat-tō nā-sī kah gín-á án-ni chòe, in chin hoaⁿ-hí, ná chhin-chhiūⁿ chhit-thô ê khoán. Lí-khì sī pūn ê sí, hì-lái ê ap-lék chiūⁿ khah kòaiⁿ, tui án-ni hì-chōng chiū phòng-chhut-lái, khah kòai hō lāng-ióng khang bát-bát.

Hì-iām: Hì-iām chiàu i só hoat ê só-chāi, ū hun-piat n̄ng khoán:

1. Tī hì ê chōan-hiòh hoat-iām, kiò-chòe hì-hiòh-iām (肺葉炎, *lobar pneumonia*)

2. Tī hì ê m̄ng-sòe-khì-kng-chi-hoat-iām, kiò-chòe sió-hiòh-sèng hì-iām. Á-sī kiò-chòe khì-kng-chi-hì-iām (*broncho-pneumonia*)

Hì-hiòh-iām: Chit hō pīⁿ sī hì ê hiòh pīⁿ tēng, ū-sí chit hiòh, ū-sí n̄ng saⁿ hiòh. Hì-hiòh-iām ê pō-ūi, lóng tēng ná chhin-chhiūⁿ koaⁿ-chōng ê khoán. Hì-siò-pau (肺小胞) lái-bīn lóng bô khong-khì, chit-ê chiū-sī in-ūi hì-kng kap hì-pau, siām-chhut iām-chèng-sèng ê siām-chhut-mih (*inflammatory exudate*).

Gôan-in: Chhēng, chiáh, khiā-khí, bô chiàu ôe-seng. Chhēng bô kàu-giáh sio, kôaⁿ-thiⁿ ê sî kám-tiòh, léng-tiòh; seng-khu ak-tâm bô koh ôaⁿ saⁿ-á-khò. Chiáh-mih bô kàu-giáh, khiàm chu-ióng mih. Sô khiā-khí ê chhù bô chiàu ôe-seng, seng-ôah-hoat m̄-hó, khong-khì bô kàu-giáh, chhù-lāi ak-chak.

Chèng-chōng : Chit hō pīⁿ sī hut-jiân-kan khí, ôe ùi-kôaⁿ, chhùi-tùn ôe tiò, ù-sī ok-hân (*rigor*), chiū-sī kôaⁿ kàu gih-gih-chùn. Hō-khip ê sī heng-khám chin thiàⁿ, chhin-chhiūⁿ to teh chhák. Thé-un 103°F-105°F. (39.4°C-40.6°C.). Hō-khip kah té, iā kah kín, tī chit hun ê tióng-kan ù 30-ē, á-sī kah kôaiⁿ. Mèh-phok kín 100 chì 120, koh ù lát. Sô phui-chhut-lāi ê thâm, ná chhin-chhiūⁿ thih-sian ê sek, iā sī liâm-liâm. ù-sī chhùi-tùn ù chhut chit liáp chit liáp phòng-phā, kiò-chòe chhùi-tùn-chúi-phā-chín (口唇水疱疹, *herpes labialis*).

Tī chit ê pīⁿ ê tióng-kan sim teh phok-tōng chin khùn-lân, in-ùi hi-chōng-lāi ê huìh ù chó-tòng, só-í sim ê kang kah tōa.

Chit hō pīⁿ nā teh-beh hó, pīⁿ-lâng ê mèh-phok, hō-khip, kap thé-un hut-jiân lóng kah hó. Nā-sī chhin-chhiūⁿ án-ni ê hó hoat, kiò-chòe hun-lī (分利, *crisis*; tē 470 tō).

Ù-sī pīⁿ-lâng ê thé-un, hō-khip, mèh-phok, chiām-chiām chiàu-kū lai kah hó, án-ni ê hó hoat, kiò-chòe sán-hoan (散換, *lysis*; tē 471 tō).

Hì-hiòh-iām ê hun-lī, kah-siōng sī tē 7 jít; ù-sī bô chiàu án-ni, bat tē 5, 8, 6, 9 jít, chiah tú-tiòh. Chit ê sī-chūn, pīⁿ-lâng ê chèng-chōng sui-bóng sī kah hó, m̄-kú hi-chōng iáu-kú tēng. Tiòh sió-sim chiàu-kò, thèng-hāu hit ê tēng ê chit khip-siu, á-sī sàu-chhut-lāi, hō hi pīⁿ-chiáⁿ nng; jiân-āu hi-pau khui hō khong-khì ôe jip, chiū ôe hó.

Pát khoán pêng-siōng jiát ê chèng-chōng, chiū-sī lêng bô ài chiáh, chiáh bōe siau-hòa, chíh ù thai, chhùi-ta, pì-kiat. Jiō kiám chió koh âng. Khùn bōe lóh bîn, ù-sī m̄-chai-lâng.

Tē it thang kiaⁿ ê chèng-chōng sī pīⁿ-lâng ê mèh-phok chin kín, pīⁿ-lâng lóan-jiók, siân-siân thih-thih-khùn, kiò-chòe hun-sui (昏睡, *coma*); phê-sek tng chhiⁿ-lâm-sek, nā kàu án-ni ê sióng-tiōng chiū oh-tit hó.

Tú-tiòh hi-hiòh-iām, lâu lêng kap siàu-liân ê gín-á kah oh hó; iā ù lêng bat kóng hi-hiòh-iām sī lâu lêng ê pêng-iú, in-ùi in ê sim-chōng soe-jiók, khòai-khòai bô kan-khó kè-óng. Nā-sī ù sîn-chōng pīⁿ, kap ài lim chiú ê lêng tú-tiòh chit hō pīⁿ, chiū kah oh hó. Kú-tng-pīⁿ ê lêng táuh-táuh bat in-ùi hi-hiòh-iām lai bô sīⁿ-miá.

Keng-kè hi-hiòh-iām ê lêng, ù-sī tú-tiòh hi-kiat-hút cheng, hi-lâng-ióng, lêng-heng, heng-mòh-iām, sim-lông-iām, ng-thán.

Tī-liáu: Tú-tiòh chit hō pīⁿ ôe hó á bōe, chin tōa koan-hē tī khàn-hō. Tèk-piát ê tī-liáu-hoat sī bô, tiòh sió-sim chiàu-kò. I ù tiāⁿ-tiòh ê sī-kí tiòh kè, bô hoat-tō hō i kah té; m̄-kú teh keng-kè ê sī, ôe ùi-lân á-sī **khòai**-khòai, koan-hē tī i-seng kap khàn-hō. Tiòh chiàu-kò i ê lát, m̄-thang hō i phah-sng lát, iā tiòh pang-chān i ôe khùn-tit. Pīⁿ tú-á-khí ê sī, i-seng ù-sī ãng a-phiàn ê lui hō i khùn; nā khí saⁿ sī jít chiah ãng a-phiàn hō chiáh, án-ni chin lī-hāi; nā hit-tiáp hō i a-phiàn, kiaⁿ-liáu bōe koh chhiⁿ-khí-lai.

Tiòh hō i tó tī bîn-chhng, kah sok-chēng hiòh-khùn, seng-khu tiòh hiòh-khùn, sim-sîn tiòh pêng-an, m̄-thang koh lô-hoan.

Pīⁿ-sek m̄-thang siuⁿ léng, iā m̄-thang siuⁿ sio; kôaⁿ-thiⁿ ê ùi tiòh 65°F. (18.3°C.), jòah-thiⁿ ê ùi tiòh 70°F. (21.1°C.). Nā-sī bōe siuⁿ kôaⁿ, pīⁿ-lâng ê bîn-chhng tī gōa-bîn kah ù khong-khì ê só-chāi kah ù lī-ek. Nā ù **cháu-bé-láu**, hō i hia tó kah hó. Tháng-á-mng tiòh khui, hō khong-khì thang jip. Tī pīⁿ-sek m̄-thang ù chin chōe lêng, chit nng-ê ù kàu-giáh; nā kah-chōe, in teh khip-jip pīⁿ-lâng khiàm-ēng ê khong-khì. Nā-sī kôaⁿ-thiⁿ tiòh ãng mí-phē kàu-giáh thang hō i ôe sio, chóng-sī m̄-thang siuⁿ chōe, siuⁿ tâng. Tī kha ê só-chāi tiòh ãng sio-chúi-kòan. Chiàu tē it gâu i-seng ê hoat-tō, tiòh chiong léng-chúi sóe-ék chhin-chhiūⁿ i-tī sió-tng-jiát saⁿ tâng. I ê jiát nā-sī kah kôaiⁿ 102°F. (38.9°C.), tiòh ãng léng-chúi 80°F. (26.7°C.) lai sóe-ék (tē 193 bîn). ãng hái-jiông ùn léng-chúi chhit seng-khu. Bô lūn pīⁿ khin tâng tiòh ták jít ãng lâ-lūn-sio-chúi sóe seng-khu. Sóe ê sī m̄-thang kiáu-jiáu i. Nā ôaⁿ ùi ê sī khàn-hō tiòh pang-chān i. Chhùi kap phīⁿ-khang tiòh sóe hō chheng-khì.

Ù-ê i-seng ài ãng sio ê hoat-tō chhin-chhiūⁿ un-pâ-pò, m̄-kú chit hō nā bô sòe-jī ôe khòai-**khòai** hō pīⁿ-lâng koh kám-tiòh. ù-sī ãng mí-hoe chòe saⁿ iā sī hó. Piân-khì kap siū-jiō-khì tiòh ù-pī, in-ùi chit hō pīⁿ-lâng m̄-thang khí-lai chē. Sô ãng ê iòh sī i-seng teh chú-ì. Tāi-piân tiòh chú-ì. Tāi-seng ãng *calomel* kap sià-iâm hō i chiáh. Nā-sī sim kah bô lát, bîn-sek tng chhiⁿ-lâm-sek, i-seng beh ãng kiông-sim-che hō i chiáh, chhin-chhiūⁿ *alcohol*, *strychnina* á-sī *digitalis*. Só-í khàn-hō nā khòaiⁿ-kìⁿ pīⁿ-lâng ù sim kah bô lát ê chèng-chōng, tiòh liâm-piⁿ thong-ti i-seng chai, hō i-seng thang liâm-piⁿ siat-hoat i-tī.

Sít-bút: Léng-kún-chúi tiòh hō i chiáh. Nā-sī pīⁿ-lâng m̄-chai-lâng put-séng-jîn-sū, tiòh ãng sio-iâm-chúi-kòan-tng. Tiòh keng liú-tōng chu-ióng ê sít-bút: Gû-leng, gû-bah-chiap, koe-thng, ám kap thng, koe-nng, ah-nng. Tiòh sòe-jī m̄-thang chòe chit-ē chhòng kah-chōe hō i chiáh, in-ùi nā chiáh siuⁿ chōe, chit ê mih tī ùi-nih, sng sī chòe sim kap hō-khip ê chó-tòng.

Kheng-khòai-kí (輕快期): Pīⁿ-lâng teh-beh hó é sī-chūn, iū-gôan tiòh sió-sim pó-hō i, m̄-thang hō i léng-tiòh, kám-tiòh. Tiòh chiáh chu-ióng é sit-bút, iā kiông-chòng-che. Nā hit-tiáp lâng òaⁿ ùi, khi hái-kīⁿ, á-sī soaⁿ-nih, khong-khi khah hó é só-chāi lái tiau-ióng, án-ni koh khah hó.

Khi-kóng-chi-hi-iām: Tēng-gī: Chit-ê sī hi é m̄ng-sòe-khi-kóng-chi-hoat-iām, kiò-chòe hi-siò-hiòh-iām, iā kiò khi-kóng-chi-hi-iām.

Gôan-in: Gín-á n̄ng hē í-lāi khah khòai tú-tiòh chit hō pīⁿ. Ū-sī ka-kī khí, kiò-chòe gôan-hoat-sèng khi-kóng-chi-hi-iām (原發性氣管枝肺炎); ū-sī tãi-seng ū pát khoán é pīⁿ chiah khí khi-kóng-chi-hi-iām, kiò-chòe siók-hoat-sèng (續發性) khi-kóng-chi-hi-iām. Chhin-chhiūⁿ môa-chín, pah-jit-sàu, sit-hû-tek-lí-a, khi-kóng-iām, án-ni òe khòai-khòai pīⁿ-chiáⁿ chit hō pīⁿ. Lâu lâng nā ū bân-sèng é pīⁿ, iā táuh-táuh tú-tiòh khi-kóng-chi-hi-iām lái kè-óng.

Iā ū koh chit khoán é gôan-in, nā ū tui khi-kóng khip-jip bô chheng-khi é m̄h, chhin-chhiūⁿ lâng é sit-bút, tui ūi-nih thờ-chhut-lái é m̄h, nā jip khi-kóng, án-ni òe tì-kàu khi-kóng-chi-hi-iām.

Chèng-chōng: 1. Gôan-hoat-sèng-ê (原發性, *primary*): Hut-jiân khí tãi-seng ùi-kôaⁿ, á-sī keng-lòan, áu-thò. Thé-un khí kàu 102°F-104°F. (38.9°C-40°C.); hō-khip khah kín, ū-sī 60-ē chí 80-ē, mēh-phok khah kín. Sàu.

2. Siók-hoat-sèng-ê (續發性, *secondary*): Pīⁿ-lâng tãi-seng ū pēng-siông é pah-jit-sàu, khi-kóng-iām, môa-chín chiah-ê. Hut-jiân thé-un khí khah kôaⁿ, mēh-phok, hō-khip khah kín, hō-khip-khùn-lân, sàu khah siong-tiông, heng-khám thiáⁿ. Bīn-sek ū-sī tng chhiⁿ-lâm-sek.

Chit khoán pīⁿ é sī-kí, pí hi-hiòh-iām é kí-kan khah kú, tãi-khài n̄ng saⁿ lé-pài, á-sī khah kú, chóng-sī ū-sī tī 7, 8 jít é tiông-kan òe hó. Nā-sī hiah kú tiòh tī-hông beh píⁿ-chiáⁿ hi-kiat-hút cheng. Tui chit hō pīⁿ, gín-á sí-bông-sò sí put-chí chōe.

Tī-liâu: Gín-á nā ū thôn-jiám pīⁿ chhin-chhiūⁿ môa-chín á-sī pah-jit-sàu, tiòh chấp hun sió-sim chiàu-kò, tī-hông píⁿ-chiáⁿ siók-hoat-sèng khi-kóng-chi-hi-iām. Tī-liâu-hoat sī tãi-khài chhin-chhiūⁿ hi-hiòh-iām, chóng-sī í-seng ū-sī ū pát khoán é hoat-tō thang ēng, hiah-ê tī chia m̄-bián kóng.

Hi-kiat-hút cheng: Tī tē 360 bīn ū kóng-khi kiat-hút cheng é sò-in kap gôan-in, só-í tī chia m̄-bián koh kóng, m̄-kú sī iàu-kín tiòh liân-sip tī hia só kì-chài-ê.

Nā-sī hi-chōng ū jiám-tiòh kiat-hút, tãi-seng khí é ūi sī téng-bīn é hi-chiam óa tī só-kut é só-chāi. Hit-tiáp hi-lāi ū chin chōe kiat-hút, chha-put-to chit ki pín-chiam-thâu é tōa; chiah é kiat-hút ná-kú ná-tōa, kúi-nā liáp sio-háp, kiò-chòe kiat-hút-kiat-chat (結核結節, *tubercular nodule*). Chit só-chāi é hi-chōng òe píⁿ khah tēng, tī hiah é kiat-chat tiông-ng é hi-chor-chit ū bân-sèng-iām. Āu-lái chiah é kiat-chat é tiông-ng ū píⁿ-chiáⁿ khah n̄ng, pēh-pēh é m̄h chhin-chhiūⁿ gū-leng-piáⁿ. Chit é m̄h nā nōa, kàu āu-lái chhin-chhiūⁿ lâng é khoán; nā-sī chit hō m̄h, òe jip khi-kóng-lāi, tui hia òe sàu-chhut-khi. Pún-jiân teh siⁿ é só-chāi ū chit khang chit khang. Pīⁿ nā kàu hia, nā beh koh siⁿ-thòⁿ, hit é kiat-hút-sèng é lâng, á-sī thām, òe khi tī hi-chōng é pát ūi, kàu āu-lái, hi-chōng-lái kúi-nā só-chāi ū kiat-hút-khang (tē 472 tô). Ū-sī chit é pīⁿ nā í-keng kiáⁿ kàu hi-kiat-hút-khang, iū-gôan òe theng-chí. Nā-sī án-ni, sī chin kai-chài, iā hit é khang òe kiu khah sòe, ū-sī òe píⁿ-chiáⁿ chiòh; nā bô koh-chài khí, hit-ê lâng sí liáu-āu, í é hi-chōng chá-chēng ū kiat-hút é só-chāi òe chhin-chhiūⁿ chit-ê siông-hùn nā-tiāⁿ. Khah-siông bô án-ni é hó, hóan-tng ná-kú ná-siông-tiông, hiah é khang-tōng píⁿ khah tōa-ê, iā í é piah ū ùi-iông, sī-siông hòa-lâng. Tī kiat-hút cheng é tiông-kan, nā hiah é khang teh chiáⁿ é sí, kiáⁿ kàu huìh-kóng é só-chāi, huìh-kóng ū-sī phò. Chit é huìh-kóng phò, ū-sī sí tui í é piah ùi-iông, á-sī tui khí tōa sàu lái phò. Nā án-ni òe khak-huìh, ū-sī chōe ū-sī chió (tē 338 bin).

Ū kóng-khi hi-kiat-hút é pīⁿ-lí chóng-lūn hiah-nih siông-sè, in-ūi khàn-hō nā chai-íáⁿ chit hō pīⁿ-lâng heng-lái sī cháiⁿ-iūⁿ, í khah òe hiáu-tit pó-hō liáu-lí. Tui hi-lô lâng é sí-bông-sò sī put-chí chōe; nā beh tī-hông chit hō pīⁿ, sió-khóa chai-íáⁿ í é lí-iú kap í é khoán-sit, án-ni khah khòai.

Chèng-chōng: Hi-kiat-hút é cheng-chōng tãi-khi-seng sī sió-khóa. Ū-sī ū kám-mō, chiah khí sàu, hit é sàu khah hó, m̄-kú bōe tng kun. Ū-sī hut-jiân phui thām kap huìh-si. Pīⁿ-lâng chit-tiáp bô ài chiáh p̄ng, ià-siân, seng-khu sán. Nā chit-tiáp tī-hông lái tiau-ióng, kiám-chhái òe hó. Nā kú sàu khah hui-khi, mī-sī òe sàu, tãi-seng bô thām. Ē-pō-sī í é thé-un òe khah kôaiⁿ tām-pòh, chá-khi-sī òe lòh kē. Āu-lái mī-sī òe lâu chhin-kôaⁿ, bô lōa-kú phui thām. Bat ū lâng tui hi-kiat-hút lái sí, iā chit-si-lâng lóng bô khak-huìh.

Hi-kiat-hút cheng í-keng chiáⁿ, ū siau-hòⁿ-jiát (消耗熱, *hectic fever*) é cheng-chōng, chiū-sī bīn tng âng-sek, mēh-phok khah kín, hō-khip khah kín, ē-pō-sī khí jiát, mī-sī lâu chhin-kôaⁿ (tē 467 tô). Ū-sī ū kiat-hút-sèng hā-lī. Heng-khám thiáⁿ. Seng-khu khah sán. Chá-khi tú-á khí-lái é sí phui thām khah-chōe, sī in-ūi mī-sī teh khùn, lâng nā ū chek-chū tī hi é khang-tōng-lái, khí-lái é sí chit hō nōa òe lâu kàu khi-kóng, liâm-utⁿ khí sàu phui-chhut-lái.

Kiat-hút cheng é ū-hông-hoat: Siók-gú kóng “Bô siⁿ thiáⁿ khah hó bat iòh.” Eng-kok siók-gú kóng “Ū-hông-hoat khah hó tī-liâu” (“*Prevention is better than cure*”). Khàn-hō eng-kai chai àn-cháiⁿ-iūⁿ òe tī-hông chit

hō pīⁿ. Í-keng ũ kóng hì-kiat-hút chêng ê sò-in kap gōan-in, iā chai i ê gōan-in sī kiat-hút-sòe-khún, koh chai sím-mih téng-hō ê thé-chit òe kahh khòai jiám-tiòh, só-í hiah-ê lóng tiòh tî-hông. Nā-sī chai bó lêng chhin-lêng-tiong ũ-ê ũ hì-lô, hiah ê lêng iáu-bē jiám-tiòh, nā kahh sió-sim chiàu-kò, kahh m̄-bián jiám-tiòh. Só khiā-khi ê só-chāi, kap i ták jít seng-óah ê hoat-tō, tiòh chiàu òe-seng. Nā-sī hit hō lêng ũ kám-mō, á-sī tām-pòh sàu, m̄-thang sng chòe bó iáu-kín, hóan-tng tiòh kóaⁿ-kín ēng hoat-tō ká i táⁿ-tiáp, eng-kai liâm-piⁿ chhē i-seng.

Hit ê kiat-hút-sòe-khún kahh-siòg tui khong-khì jip khi-kng á-sī kap sit-bút jip tng-nh. Lêng nā ũ hì-lô iā teh phui thām-nōa, hit ê thām-lāi ũ sòe-khún; nā-sī í-keng ũ sàu ê pát lêng lái khip-jip, án-ni kiaⁿ-liáu òe jiám-tiòh. Tui án-ni lái khòaⁿ, hì-lô chêng ê thām tiòh siau-biát. Lái biát sòe-khún ê hoat-tō, tē it hó chiū-sī sio-jiát. Hì-lô pīⁿ-lêng ê mih-kiāⁿ, eng-kai tiòh siau-tòk, chhin-chhiūⁿ thām-kòan, bīn-kun, chhiú-kun, bīn-chhng ê thán-á kap phē. Nā phui thām, tiòh ēng thām-kòan kòan-lái tiòh *lotio acidi carbolici* 1-40, á-sī chho *carbolic*. Hit ê thām lóng tiòh hiat tī hé-lô sio, án-ni kahh thò-tông. Pīⁿ-sek iáu-bē sàu-tè, tiòh ēng chho *carbolic* phùn tī thô-kah, á-sī tē-pán, sàu liáu-āu tiòh chiong hit ê pùn-sò hiat tī hé-lô thang sio-liò-khì.

Pīⁿ-lêng í-keng ũ jiám-tiòh, iū-gōan m̄-thang lóe-chì, tiòh kap hit ê pīⁿ kau-chián kau sí.

Hì-lô pīⁿ-lêng kahh-siòg sī sòng-hiong lêng, tui án-ni thang chai sī kahh oh-tit i-tī, á-sī tî-hông, in-ūi in bó chíⁿ thang bóe chu-ióng ê sit-bút, á-sī thang khi tú-hó háp khiā-khi ê só-chāi.

Tāi-khai lái kóng khong-khì kahh háp sī tī hái-kíⁿ, á-sī soaⁿ-nih ê só-chāi. Soaⁿ-tiūⁿ pí siáⁿ-lái kahh hó. Lêng nā òe tit siat-hoat chhiang-chāi tóa tī gōa-bīn kahh ũ khong-khì ê só-chāi kahh ũ lī-ek. Nā-sī tiàm tī chhù-lái, tiòh ka-kī tiàm chit keng pàng-lái, iā thang-á-mng tiòh jít-sí mī-sí chhiang-chāi khui hō khong-khì thong-kè.

Tiòh tiau-ióng, iā ēng hoat-tō hō thé-chit kahh ióng, lái kahh-iaⁿ seng-khu ê tui-ték chiū-sī kiat-hút-sòe-khún. Tiòh keng chu-ióng ê sit-bút, chhin-chhiūⁿ gū-leng, gū-leng-iū, gū-leng-piáⁿ, koe-nng, ah-nng, bah, koe-bah, ah-bah, gū-bah, iūⁿ-bah; nā chiáh òe siau-hòa, lóng hó. Koh chit hāng tiòh chiáh hī-iū. Chit hō hī-iū kap bēh-gē-ko sī chin hó pōe-iūⁿ sin-thé. Hī-iū tiòh chiáh-pá chiáh, iáu-bē chiáh png, m̄-thang chiáh.

Khip-jip-hoat: Ū-sí ēng iòh ê khi khip-jip tī hì-chōng-lái iā sī hó ê hoat-tō. Só ēng ê iòh chiū-sī *creosotum*, *acidum carbolicum*, *eucalyptus*, *tinctura benzoini co*. Chit ê iòh ê khi òe hō sàu kahh khin, iā pang-chān pīⁿ-lêng phui thām hō i chhut-lái.

Ū-sí chit ê pīⁿ sī chin oh-tit liáu-lí, m̄-kú i-seng kap khàn-hō tiòh sī-siòg ēng hoat-tō hō i kahh khòaⁿ-óah.

Heng-khám thiàⁿ: Nā ēng *tinctura iodi* ká chhat á-sī hoat-phā-che, òe chí thiàⁿ.

Sàu: Kahh-siòg i-seng só ēng ê iòh lái chí hì-lô pīⁿ ê sàu ũ *morphia* ê lūi tī iòh-lái. Khàn-hō tiòh òe-kì-tit ēng iòh hō pīⁿ-lêng chiáh sī i-seng ê koan-hē, i m̄-thang chhap.

Mī-sí lâu chhin-kōaⁿ: Pīⁿ-lêng só khip-jip ê khong-khì nā kahh hó, i ê chêng-chōng iā òe jú hó. Bat ũ pīⁿ-lêng khùn tī gōa-bīn liáu-āu, mī-sí kahh bó lâu chhin-kōaⁿ, iā kahh bó khí jiát. Nā ēng *belladonna* á-sī *atropina* ê iòh hō i, òe chí lâu chhin-kōaⁿ. Thé-un nā khí kōaiⁿ, ũ-sí ēng *quinina* hō i chiáh.

Hā-lī: Hì-lô pīⁿ-lêng ũ-sí ũ hā-lī, ũ-sí oh-tit hó. Só ēng ê iòh sī *bismuthum* kap *opium* iòh-hún, á-sī *plumbum* kap *opium*. Nā bōe chí ũ-sí *opium* kap *amylum*, kòan-tng-hoat òe chí chit ê kiat-hút-seng ê hā-lī.

Khak-huih kap thờ-huih ê hun-piat, kap tī-liáu-hoat tiòh khòaⁿ tē 338 bīn. Nā-sī hì-kiat-hút ê pīⁿ-lêng ũ kahh hó, só chòe ê kang tiòh khin-ê, iā tiòh kahh-chòe tī gōa-bīn. Nā-sī bó khí jiát, iā i ê chêng-chōng bó kahh siong-tiòng, i lái chòe tām-pòh kang sī kahh ũ lī-ek.

Chit ê tô tiòh pò-jip tī 539 bīn 13 chōa.